

ትምህርት 16

የሐዋርያት ሥራ 22: 1-23: 11

የመጀመሪያ ቀን: -

የሐዋርያት ሥራ 22: 1-21

የኢየሩሳሌም ቤተክርስቲያን ሽማግሌዎች የአይሁድን ክርስቲያኖች ያስነሡትን ውጥረት ለማርገብ ሲሉ ያቀዱት ዕቅድ ገቡን ሳይመታ ቀርቶ፡ ጳውሎስን እስከ መታሠር አድርሶታል። በዚህ ውስጥ ሳለም ጳውሎስ ለራሱ መከላከያ ማቅረብ ይፈልግ ነበር። ስለዚህም፡ ለአይሁዳውያኑ ንግግር እንዲያደርግ የሮማውን ሻለቃ ፈቃድ ይጠይቃል። ሉቃስም ከዚህ ከፍላ አንስቶ እስከ መጽሐፉ መጨረሻ ድረስ ጳውሎስ በተለያዩ ሰዎች ፊት ቀርቦ የሰጠውን ምሥክርነት መዝግቧል። በዚህ ምዕራፍ ውስጥ በአይሁዳውያን ፊት ያቀረበውን ምሥክርነቱን እናያለን። ወደ በኋላ ሳይ ደግሞ

በተለያዩ መሪዎች ፊት ያቀረበውን እናያለን። ምንም እንኳ ተመሳሳይ ቢሆኑም፤ በተለያዩ ጊዜያት ምሥክርነቱን ለታደመው ሕዝብ ያቀርብ የነበረው ለእነርሱ በሚገባ አኳኋን ነበር።

ጳውሎስ ስለሚሠራው ሥራ እንደ መከላከያ አድርጎ የሚያቀርበው ስለ ጥሪውና ጌታ ስለሰጠው ተልእኮ በማስረዳትና ከዚህ በፊት ይጠላው የነበረውን ክርስትና እንዲከተል እግዚአብሔር ሕይወቱን እንዴት እንደለወጠው በመግለጽ ነው። የአንድ ክርስቲያን አስተማማኝ ምሥክርነት ኢየሱስ በሕይወቱ የሚያገኘው ለውጥ ነው። ሆኖም አይሁዶች በጳውሎስና በአሕዛብ ላይ የነበራቸው ጥላቻ የመልእክቱን እውነተኛነት እንዳያዩ አድርጓቸዋል።

ጥያቄ 1፡ - የሐዋርያት ሥራ 22፡ 1-23፡ 22 አንብብ።

ሀ) በእነዚህ ጥቅሶች ውስጥ ጳውሎስ መከላከያውን ያቀረበው በእነማን ፊት ነው? ለ) በሁለቱም ጊዜያት የሰሚዎቹ ምላሽ ምን ነበር? እንዴት ነበር የሚለያዩት? እንዴት ነበር የሚመሳሰሉት?

የሐዋርያት ሥራ 22፡ 1-21 አንብብና ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ሰጥ።

ጥያቄ 2፡ - ሀ) 1. ተሰብስበው የነበሩትን ሰዎች ጳውሎስ ምን ብሎ ነው የጠራቸው? 2. ሕዝቡ ጸጥ ያለው ለምንድነው?

ለ) 1. ስለ ጳውሎስ የትውልድ ቦታና ትምህርት አጠር ያለ ግብራሪያ ስጥ። 2. በመጀመሪያ ለክርስትና የነበረው አመለካከት ምን ነበር? 3. ጳውሎስን በክርስትና ላይ የነበረውን ጥላቻ እንዲለውጥ ያደረገው ነገር ምንድነው?

ሐ) 1. ጳውሎስ ለየት አድርጎ ስለ ሐናንያ የጠቀሰው ለምንድነው? 2. ጳውሎስ ለሁለተኛ ጊዜ ከጌታ ጋር የተገናኘው የት ነው? 3. በዚህ ጊዜስ ጌታ ምን ዓይነት ትዕዛዝ ነው የሰጠው?

ጳውሎስ ከሻለቃው ፈቃድ ካገኘ በኋላ፤ ለሕዝቡ በዕብራይስጥ ቋንቋ ንግግር ያደርጋል። በይሁዳ ይገኙ የነበሩ አይሁዳውያንም ይነጋገሩ የነበረው በዚህ ቋንቋ ነው።

የጳውሎስ ንግግር ያተኮረው በራሱ ምሥክርነት ላይ ነው። ከእዚህ በፊትም ስለ ኢየሱስ ሳይሰሙ ስለማይቀር፤ ስለ እርሱ ገለጻ ሊያደርግላቸው አልጥከረም። ጥናው ጳውሎስ የፈለገው ነገር በፊት መቅደስ ይኖሩ የነበሩት አይሁዳውያን በፓለስታይን ምድር ይኖሩ የነበሩ ሁሉና ከሌላ ሥፍራ የመጡት አይሁዳውያን ስለግንኙነቱ እንዲረዱና፤ ለምን እንዲህ እንደሚያስተምር እንዲገነዘቡለት ነው።

ጳውሎስ ምሥክርነቱን የሚጀምረው አይሁዳዊ መሆኑን በመጥቀስ ነው። አይሁዳውያንም በዘራቸው በጣም ኩራት ይሰጣቸው ነበር። ጌጌ ለይሁዳዊ መሆናቸውንም ለመግለጽ እስከ አሥራ ሁለት ትውልድ ወደ ጳላ በመሄድ ሊጀምሩት ያሳውቁ ነበር። ወግ አጥባቂ የነበሩት ደግሞ የፈሪሃውያንን ሕግ እንደሚጠቁ ግላቸውን ነበረባቸው። በዚህም መሠረት ጳውሎስ ስለ ትውልድ ቦታውና እንደ አይሁዳዊ ስለተቀበለው ትምህርት ይናገራል።

ጥያቄ 3:- በኢትዮጵያ ውስጥ መንፈሳዊ ሰዎች ከሚያተኩሩባቸው ነገሮች ጋር ይህ የሚመሳሰለው እንዴት ነው?

ተሰብስበው እንደሚሰሙት እንደ ብዙዎች አይሁዳውያን ጳውሎስ ከይሁዳ የመጣ አይሁዳዊ ሳይሆን ከይሁዳ ውጪ የምትገኝ የሮም ቅኝ ግዛት የነበረች አገር ውስጥ የመጣ አይሁዳዊ ነው። በይሁዳ ባደጉትና በሌሎች ከተሞች ባደጉት አይሁዳውያን መካከልም ጥላቻ ስለነበር፣ ምናልባት ይህን ሲናገር አንዳንዶቹ ሄሌናዊ አይሁዳውያን የእሱ ደጋፊዎች ሳይሆኑ አልተረፉም።

ምንም እንኳን በአሕዛብ ከተማ ውስጥ ቢወለድም፣ ጳውሎስ ይከተለ የነበረው የወግ አጥባቂዎቹን የፈረሳውያንን ሥርዓት ነበር። ገና ልጅ ሳለም ወደ ኢየሩሳሌም በመሄድ ጪያን ጊዜ ከነበረው ትልቁ መምህር ከገማልያ እገር ሥር ሆኖ ይግር ነበር። እሱም ልክ አሁን ከፊቱ እንደ ቆሙት ሰዎች ቀናተኛ እንደነበረም ይነግራቸዋል።

ለቀናተኛነቱም ግስረጃ ይሆነው ዘንድ እንዴት አድርጎ ክርስቲያኖችን ያሳድድ እንደነበር ይጠቅሳል። ያለ አንዳች ጥርጥር ከተሰበሰበው ሕዝብ መካከልም የጥንቷ ፊትክርስቲያን ሲያጠፋ የተነሣውን ታላቁን ሳውል የሚያውቅ ሰው አይታጣም። ታዲያ እንዴት እንደተለወጠ ይነግራቸው ዘንድ መጀመሪያ በደግስቆ መንገድ ላይ ስለገጠመው ነገር መናገሩ ገድ ሆኖበታል። ከሊቀ ካህኑ ፈቃድ ተቀብሎ በደግስቆ የነበሩትን ክርስቲያኖች ለትግት ወደ ኢየሩሳሌም ሊያመጣ ወደዚያ በሚያመራበት ወትት ባድንገት ጩራያው ታላቅ ብርሃን ያንፃፃርቅና ምድር ላይ ይወድቃል። ከዚያም «ሳውል ሳውል ስለምን ታላድደኝለህ?» የሚል ድምፅ ይሰማል። እንዲሁም ከልቡ ሆኖ ይኖጋ የነበረው እምነታቸው ከሚለው እምነት ጋር እንደሆነና ሐዋርያት ከሙታን ለላተነሡ ሊየሱስ የለውትም ምሥክርነት እውነተኛ እንደሆነ ይገነዘባል። ይህም የሆነው ጪያን ሰዓት ከናጄፊቱ ሊየሱስ ጋር በመገጋገሩ ነው። ስለዚህም ለአይሁድ ባህል ቀናተኛ መሆኑ ከእግዚአብሔር ጋር ከመጣላት ሌላ ያስገኘለት ምንም ጥቅም የለውም።

ጥያቄ 4:- ሰዎች ዛሬ ታላቅ የሆነ መንፈሳዊ ቅናት ኖሯቸው እንዴት ከእግዚአብሔር ጋር ሊጥኑ እንደሚችሉ አብራራ።

ኢየሱስም ጳውሎስን ተነሥተህ ወደ ደግስቆ ሂድ ታደርገው ዘንድ ስለታዘዘው ሁሉን በዚያ ይነገሩሃል ይለዋል። ከብርሃኑም የተነሣ በመታወሩ ሰዎች ወደ ደግስቆ እየመሩ ይወሰዱታል። ምንም ግድረግ በግደችልበት ሁኔታ ላይ በመድረሱም የነበረው አግራጭ እራሱን ዝቅ አድርጎ እግዚአብሔር ከዓይነ ሥውርነቱ እስኪፈውሰው እሱን መጠበቅ ብቻ ነበር።

ጥያቄ 5:- እግዚአብሔር የጳውሎስን ዓይነ ለምስት ቀን ያሳወረው ለምን ይመስልሃል?

በመቀጠልም ጳውሎስ እግዚአብሔር ሐናንያ በሚባል ሰው ተጠቅሞ እንዲያይ እንዳደረገው ይጠቅሳል። ከተሰበሰቡት ሰዎች መካከልም ሐናንያን የሚያውቅ አይታጣም! ምክንያቱም ሕጉን ይጠብቅና በአይሁዳውያን ዘንድ ትልቅ ከበሬታ ይሰጠው የነበረ መንፈሳዊ ሰው ነበርና ነው። ወደ ጳውሎስም መጥቶ እይ ይለዋል።

ከዚያም የአባቶቻችን አምላክ ፈቃዱን ታውቅ ዘንድና ጽድቁን ታይ ዘንድ ከአፋም ድምጹን ትሰማ ዘንድ አስቀድሞ መርጣሃል፤ ይህን ያደረገውም ባየኸውና በሰማኸው በሰው ፊት ሁሉ ምስክር ትሆንለት ዘንድ ነው ብሎ ይነግረዋል። በመጨረሻም ሐናንያ ተነሥቶ እንዲጠመቅና ከኃጢአቱ እንዲነጻ ይነግረዋል።

ጥያቄ 6፡- ሐ) ጳውሎስ ሲመሠክር ከኢየሱስ ጋር በደማስቆ የተገናኘበትን ጊዜ ሁልጊዜ የሚጠቅሰው ለምን ይመስለሃል? ለ) በመጀመሪያ ከእግዚአብሔር ጋር እንዴት እንደተገናኘና በሱ ልናምን እንደቻለን መጥቀሱ ጥሩ የሚሆነው ለምንድነው? ሐ) ለሌሎች ስትመሠክር የራስህን ምስክርነት ያሰማኸው በምን ዓይነት ሁኔታዎች ላይ እንደሆነ ማብራሪያ ስጥ።

ከትንሽ ቆይታ በኋላ ጳውሎስ ወደ ኢየሩሳሌም ይመለሳል። በዚህች አሁን በነበረበት ቤተመቅደስ ውስጥም ሳለ፡ ጌታ እንደገና ይገናኘውና «ፍጠን ከኢየሩሳሌምም ቶሎ ውጣ ስለ እኔ የምትመሠክረውን አይቀበሉህምና» ይለዋል።

ጳውሎስም ለጌታ መልስ ይሰጣል፤ በአይሁድ ሃይማኖት ውስጥ መሪ ስለነበር፤ አይሁዳውያን ይቀበሉኛል ብሎ ያስብ ነበር። በቤተክርስቲያን ተቃዋሚነቱም የታወቀ ነበር። ከዚህም ሌላ በየምኩራቡ እየሄደ ክርስቲያኖችን እየጎተተ በመደብደብ የእስጢፋኖስን መዋት እንዳጸደቀ አይሁዳውያን በደንብ ያውቃሉ። አሁን ደግሞ ክርስቲያን በመሆኑና እንዲህ በእስገራሚ ሁኔታ በመለወጡ ያለጥርጥር ያዳምጡታል ተብሎ ነው የሚገመተው። ሆኖም ሁኔታው እንዲህ አልነበረም፤ እግዚአብሔር ለእርሱ የተለየ ዓላማ ስለነበረው። በዚህም መሠረት ጌታ «ሂድ እኔ ወደ አሕዛብ ከዚህ ወደ ሩቅ እልክሃለሁ» ይለዋል። ጳውሎስም ይህ ተልእኮውን ተቀብሎ ወንጌሉን ይዞ ወደ አሕዛብ ከተሞች ይሄዳል።

ስለ አሕዛብ እስከጠቀሰበት ጊዜ ድረስ ዝም ብለው ከስሙ በኋላ እንደ ጳውሎስ ያለው መኖር አይገባውም ብለው ይጮሃሉ።

ጥያቄ 7፡- በሐዋርያት ሥራ ጥናትህ ላይ በመመርኮዝ፤ ያለበቂ ምክንያት አይሁዳውያን ለምን በጳውሎስና በአሕዛብ ላይ ጥላቻ እንደነበራቸው አብራራ።

ጳውሎስ ሕጉን በሚጠብቀውና የእግዚአብሔር መልእክተኛ በሆነው በሐናንያ በኩል እግዚአብሔር ብርሃኑን እንደሰጠውና ወደ አሕዛብ ወንጌሉን ጽኑ የመሄድ ተልእኮ እንደሰጠው በግልጽ ያስቀምጠዋል። በተጨማሪም እግዚአብሔር ጳውሎስን እንደተቀበለው የተረጋገጠው፤ ብርሃኑ ሲመለስለት ነው።

ጳውሎስ የአዲስ ኪዳንን ራዕይ ከብሉይ ኪዳን ጋር ለማያያዝ ሞክሯል፤ ሆኖም አይሁዳውያኑ ማሳመኛውን ሲሰሙ ይህን አንቀበልም ብለው አሻፈረኝ ይላሉ። ከዚህም ሌላ በቤተመቅደስ እየጸለየ ሳለ ተመስጦ እንደመጣበት ይጠቅሳል። ይህንንም በማለት ለአይሁዳውያኑ ሊያሳያቸው የፈለገው አሁንም በቤተመቅደስ እንደሚያመልክና እንደገናም ክርስቶስ ያየው በዚህ ሥፍራ መሆኑን ነው።

አይሁዳውያኑም እንደገና ይህንን ግስረጃ አይቀበሉም። ከዚያም ወዲያውኑ ስለ አሕዛብ መተቀስ ሲጀምር በንዴት ሆነ ብለው ይነሣሉ።

ይህ የጳውሎስ መለወጥ ገለጻ በሐዋርያት ሥራ ተጽፎ የሚገኘው ሁለት ጊዜ ነው። ሉቃስ ለመጀመሪያ ጊዜ በሐዋርያት ሥራ ምዕራፍ 9 ላይ ገልጾታል። እኛም ለዓለም ከምናቀርበው ምሥክርነት ውስጥ አንዱና ታላቁ፡- ክርስቶስ እንደ ጳውሎስ ዓይነትን የሕይወት ለውጥ በሰው ሕይወት የግምገማት ችሎታ ያለው መሆኑን ነው።

ጥያቄ 8፡- ሀ) በምን ዓይነት መንገድ ነው የተለወጠ ሕይወት ስለጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ትልቅ ምሥክር የሚሆነው? ለ) ሕይወትህ እንዴት እንደተለወጠና ለግያምኑ ሰዎች ያለህ ምሥክርነት እንዴት ሊሻሻል እንደቻለ ግብራሪያ ስጥ።

ሁለተኛ ቀን፡- የሐዋርያት ሥራ 22፡ 22-29

ጳውሎስ ለአይሁዳውያኑ ባሰጣው ንግግር ውስጥ ቤተ መቅደስን ወይም ሕግጋትን እንደግይቃወም ነገር ግን ልክ እንደ አንድ የብሉይ ኪዳን ነቢይ እግዚአብሔር ለአሕዛብ እንዲመሠክርላቸው እንደጠራው ሊያስረዳቸው ጥክሯል።

ጥያቄ 9፡- ወደ አሕዛብ የተላከ አንድ የእስራኤል ነቢይ ጥቀስ።

ጳውሎስ ለተሰበሰበው ሕዝብ ያቀረበው መከላከያ የአሕዛብን ስም ሲያነሣ ውድቅ ሆኖበታል። ለአሕዛብ የነበራቸው ጥላቻ ልክ እንደ ዛሬው ጊዜ እንዳለው ጥላቻና ምቀኝነት የመጻሕፍትን እውነታ እንዳያዩ አድርጓቸዋል። ከጌታ የተሰጠውን ተልእኮ በጥፍና ካደመጡ በኋላ፣ በአሕዛብ ላይ የነበራቸውን ጥላቻ ጳውሎስ የሚነግራቸው በደንብ እንዲያጩት አድርጓቸዋል።

ጌታ ሰዎችን ከጥፋት የሚከልልበት የተለያዩ መንገዶች አሉት። አንዳንዴ ተአምራዊ በሆነ ሁኔታ ይጠቀማል፤ ሌላ ጊዜ ደግሞ በአጋጣሚዎች ይጠቀማል። ጳውሎስም፡ ለሕይወቱ አስጊ ከሆነ ሁኔታ ውስጥ ሊወጣ የቻለው የርም ተወላጅ በመሆኑ ነበር።

የሐዋርያት ሥራ 22፡ 22-29 አንብብና ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ስጥ።

ጥያቄ 10፡- ሀ) በዚያ የተሰበሰበው ሕዝብ በትጽበት በጳውሎስ ላይ ያለውን ጥላቻ የገለጸው እንዴት ነው?

ለ) 1. ጳውሎስን በተመለከተ ሻለቃው የሰጠው ትዕዛዝ ምንድነው? 2. ጳውሎስን እንዴት አድርገው ሊመረምሩት እንዳሰቡ ገለጽ።

ሐ) 1. ጳውሎስ ከመገረፍ ሊድን የቻለው እንዴት ነው? 2. ይህ ጉዳይስ ርግውያኑ ሊያስደነግጣቸው የቻለው ለምንድነው?

እንደምታስታውሰው በመጀመሪያ ጳውሎስን የከሰሡበትና ሁከት ያስነሡበት ጉዳይ አንድ አሕዛብ ሰው ወደ ቤተመቅደስ ውስጠኛ ክፍል ይዘህ ገብተሃል የሚል ነበር። ከዚህም በኋላ እግዚአብሔር ወደ አሕዛብ ልኮኛል ብሎ ሲናገር ሕዝቡ በንዴት

መጭህ፡ ልብላቸውን መቅደድ፤ ጳውሎስን አለመቀባልቸውንና በእሱም በጣም መናደዳቸውን ለመግለጽ ትቢያ መበተን ይጀምራሉ።

በዚያ የተሰበሰበው ከቁጥጥር ውጪ በመሆኑ ሻለቃው ወደ ሠፈሩ ይዘውት እንዲገቡና እየገረፉ እንዲመረምሩት ያዛል። ጳውሎስም ሥጋን የሚበሉ ሹል አጥንት ወይም ብረት ባለባቸው መገረፊያዎች ሊገረፍ በጠፍር ጥብቅ ተደርጎ ይታሠራል። ይህን ዓይነት ግርፋትም ሰውዬውን ካልገደለው፤ ሽባ አድርጎ ያስቀረው ነበር። ጳውሎስ ይህን ዓይነትን ግርፋት በፊሊጵስዩስና በሌሎች ቦታዎች እንደተቀበለ የሚታወስ ነው።

ምንም እንኳ ጳውሎስ ሞትን ባይፈራም ያለ በቂ ምክንያት መገረፉ ግን ተገቢ አልነበረም። ስለዚህም ጳውሎስ ሊገርፈው በአጠገቡ ቶሞ የነበረውን መቶ አለቃ «የሮሜ ሰው ያለ ፍርድ ትገርፉ ዘንድ ተፈትዶላችኋል?» ብሎ ይጠይቀዋል።

በሮም ሕግ የሮም ተወላጅ የሆነን ሰው በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ መመርመር ሕገ ወጥ ድርጊት ነበር። በዚህም መሠረት የሮም ተወላጆች ከመቀጣታቸው በፊት በደንብ በሕግ ፊት የመቅረብ መብት ነበራቸው። ታዲያ አንድ ሌላ ባለሥልጣን ይህን መብት ቢተላለፍ ትልቅ ቅጣት ከሮም ባለሥልጣናት ይጠብቀዋል (በፊሊጵስዩስ የነበሩት ባለሥልጣናት ጳውሎስ የሮም ተወላጅ መሆኑን ሲነግራቸው እንዴት እንደደነገጡ አስታውስ)።

ጳውሎስን ሊገርፍ ተዘጋጅቶ የነበረው መቶ አለቃ፤ ቶሎ ብሎ ይሄድና ይህን ነገር ለሻለቃው ይናገራል። ሻለቃው ወደ እርሱ ቀርቦ ስለ ዜግነቱ ይጠይቀዋል። አንድ ሰው የሮም ተወላጅ ሊሆን የሚችለው በሦስት ዓይነት መንገድ ነው። ሆኖም ከዚህ ሁሉ በላይ የሆነው በትውልድ የሮም ተወላጅ መሆን ነው። ሁለተኛ ደግሞ አንድ ሰው ለሮም መንግሥት አንድ ትልቅ ሥራ ከሠራ ይህን ዜግነት ሊያገኝ ይችላል። ይህ የዜግነት መብት የሚሰጠውም በሮም ጥሩ ሰዎች ናቸው ተብለው በጥንቃቄ ለተመረመሩ ሰዎች ነው። በተለይ ደግሞ ለሮማው መንግሥት ግዛቱን እንዲያስፋፋ አስተዋጽኦ ላደረጉ ሰዎች ይህ መብት ይሰጣል። ሦስተኛ አንድ ሰው ይህን ዜግነት ብዙ ገንዘብ በመስጠት ሊያገኘው ይችላል።

ጳውሎስ የተወለደው በተርሲስ ቢሆንም ይህ የሮምን ዜግነት አያስገኝለትም። ተርሲስ በሮም ቅኝ ግዛት ውስጥ ያልነበረች ነጻ ከተማ ነበረች። ስለዚህም ጳውሎስ ይህን የዜግነት መብት ሊያገኝ የቻለው ምናልባት አባቱ የሮማውን መንግሥት በማገልገሉ ይሆናል። በዚህም ዓይነት ጳውሎስ የሮም ዜጋ ሊሆን የቻለው አይሁዳዊ የነበረው አባቱ ይህን የዜግነት መብት በማግኘቱ ነው። ጳውሎስ ይህንን የዜግነት መብት በማግኘቱም ከአረመኔያዊው ድብደባ ሊድን ችሏል። ወደ በኋላም እንደምናየው ይህን ዜግነት በመያዙ ወደ ሮም ሄዶ ለፍርድ እንዲቀርብ ይደረጋል።

እግዚአብሔር ከመጀመሪያው አንሥቶ ጳውሎስ የሮም ዜግነት መብት ካለው ቤተሰብ ውስጥ እንዲወለድ አድርጓል። ይህም ለአሕዛብ ሐዋርያ እንዲሆን ብቁ አድርጎታል። ለእግዚአብሔር ገና ከመዳናችን በፊት በእኛ ውስጥ ያለፉትን የቀድሞ

ነገሮች መንግሥቱን ለማስፋፈያ ይጠቀምባቸዋል። እግዚብሔር በእኛ ትምህርት፣ በቤተሰባችን ካገኘነው ውርስ፣ በቤተክርስቲያን ውስጥ ካገኘነው ልምድና በምናልፍባቸው ችግሮች በመጠቀም የበለጠ ብቁ ሆነን እሱን እንድናገለግል ያደርጋል።

ጥያቄ 11:- ሀ) በሕይወትህ ውስጥ ከወንጌሉ መስፋፋት ጋር ብዙ ግንኙነት የሌለው እግዚአብሔር የተጠቀመበት ነገር ምንድን ነው? ለ) እራስህን በበለጠ ሁኔታ ለእግዚአብሔር አገልግሎት ዝግጁ የምታደርገው እንዴት ነው?

ሦስተኛ ቀን:-የሐዋርያት ሥራ 22: 20-23: 11

በትናንትናው ዕለት፣ የጳውሎስ የርም ዜግነት እንዴት ከግርፋት እንዳዳነውና በሻለቃው ዘንድ ከበራታን እንዳስገኘለት አይተናል። ዛሬ ደግሞ እንደ ፈሪሃዊ የነበረው ዕውቀት እንዴት ከአይሁድ ከፍተኛ ሸንጎ ፍርድ ሊያድነው እንደቻለ እናያለን። አሁንም እንደገና ጳውሎስ ጠላቶቹን ለማሸነፍ ባለፈው ጊዜ የነበረውን ልምድ እንደ መሣሪያ ይጠቀምበታል።

የሐዋርያት ሥራ 22: 30-23: 11 አንብብና ለሚቀጥሉት ጥያቄዎች መልስ ሰጥ።

- ጥያቄ 12:- ሀ) ሻለቃው የካህናት ሸንጎው እንዲሰበሰብ ያዘዘው ለምንድነው?
- ለ) 1. ሊቀካህኑ ጳውሎስን አፋን እንዲመቅት ያዘዘው ለምንድነው?
 - 2. ጳውሎስ ሊቀ ካህኑን ይቅርታ የጠየቀውስ ለምንድነው?
 - ሐ) 1. ሸንጎውን የወከሉት ሁለት ቡድኖች ማንና ማን ነበሩ?
 - 2. ጳውሎስ የየትኛው ቡድን አባል ነበርኩ ነው የሚለው?
 - መ) 1. ጳውሎስን የደገፉት እነማን ናቸው?
 - 2. የተናገሩትስ ነገር ምንድነው?
 - 3. የሻለቃው ጭፍሮች ጳውሎስን ለማዳን የተላኩት ለምንድነው?
 - ሠ) ጳውሎስ ከጌታ የተቀበለው መልእክት ምን የሚል ነው?

ሻለቃው ለምን አይሁዳውያኑ በጳውሎስ ላይ እንዲህ ንደታቸውን እንደሚገልጹ አላወቀም። በዚህም ምክንያት እውነተኛውን ነገር ለማወቅና ጳውሎስን እንዲህ ዓይነት ጥፋት ፈጽመሃል ለማለት ሲል የካህናት አለቆች ሸንጎ እንዲሰበሰብ ያዛል።

ጳውሎስም በሸንጎው ፊት ቀርቦ «እስከዚያ ቀን ድረስ በመልካም ሕሊና በእግዚአብሔር ፊት ኖራለሁ።» በማለት መከላከያውን ይጀምራል። ይህን ዓይነትም አነጋገር በጣም የድፍረት አነጋገር ነው። ጳውሎስ ደግሞ ሕይወቱን አሳልፎ ለኢየሱስ በመስጠቱና ሙሉ ኃይሉን ክርስትናን ከማውደም ይልቅ ለወንጌል መስፋፋት ስለሰጠ በእሱና በእግዚአብሔር መካከል ሁሉ ነገር ትክክል እንደሆነ የሚያረጋግጥለት ሰላም በውስጡ ነበር። ስለዚህም ጳውሎስ ይህን ዓይነት ድፍረት ሊኖረው የቻለው በውስጡ የኢየሱስ ክርስቶስ የትንሣኤ ተስፋ ስለነበር ነው። መልካም ሕሊና ነበረኝ ሊልም የቻለው በራሱ ጽድቅ ላይሆን በክርስቶስ ባገኘው ጽድቅ ምክንያት ነው።

ጥያቄ 13:- በንጹሕ ሕሊና ይህን ዓይነት ንግግር ስለ እራሱ ልትናገር ትችላላህን?
ካልሆነ የሚያሳፍሩህን ነገሮች በዝርዝር ጻፍና በእግዚአብሔር ፊት ንስሐ
ግባ።

ይህን ዓይነት ንግግር የተለመደ ባለመሆኑና የሊቀ ካሕንና የሌሎችን ሕሊና የሚነካ
በመሆኑ ሊቀ ካህኑ ሐናንያ ቆመው የነበሩትን የጳውሎስን እፍ እንዲመቱ ትዕዛዝ
ይሰጣል። ሐናንያ በጨካኝነቱ የታወቀ ነበር። ምንም እንኳን የአይሁዳውያን ሃይማኖት
መሪ ቢሆንም፤ ያገለግል የነበረው የራሱ ሀብት ለማካበት ብቻ ነበር። እንዲያውም
ከአሥር ዓመት በኋላ አይሁዳውያን በሮም ላይ ሲያምጹ በመጀመሪያ ካደረጓቸው
ነገሮች ውስጥ አንዱ ሐናንያን መግደል ነበር።

ጳውሎስ በፍርሃት መልክ የተወሰነበትን ውሳኔ ይቃወማል። እንደ ትንቢትም
አድርጎ በእርሱ ላይ የሚወርደውን የእግዚአብሔርን ፍርድ አስቀድሞ ይናገራል።
በተጨማሪም በኖራ የተለሰነ ገድግዳ ተመስላለህ ብሎ ይከሰዋል። ምንም እንኳን ኖራው
ከውጪ ሲታይ ቢያምርም፤ የገድግዳውን ቁሻሻና ስንጥቅ ይሸፍን ነበር። ልክ
እንደዚሁ ሊቀ ካህኑም ባደረገው ልብስ ከውጪ ሲታይ ሰውን ቢግርክም ውስጡ
በክፋት በቁሻሻ የተሞላና ሊወድቅ የተቃረበ ነበር። በሌላ አነጋገር ሊቀ ካህኑ ገብዝ
ነበር። ሊቀ ካህኑም ጳውሎስን በጥሬ ሊያስመታው የቻለው የብሉይ ኪዳንን ሕግ
ተላልፈሃል ብሎ ነው።

ጥያቄ 14:- ሲታዩ ለዓይን የሚግርኩ፤ ውስጣቸው ግን በክፋት የተሞላ መንፈሳዊ
መሪዎች ምን ዓይነት እንደሆኑ ግለጽ።

ጳውሎስ ለምን ሊቀ ካህኑን ሊያውቅ እንዳልቻለ እናውቅም። ሆኖም እንዳንደች
ዓይኑ በደንብ አያይ ይሆናል ብለው ይገምታሉ። ያም ሆነ ይህ ከመካከል አንዱ ተነሥቶ
ሊቀ ካህኑን ትላደባለህ ሲለው ቶሎ ብሎ ይቅርታ ይጠይቃል። ሊቀ ካህኑ የፈለገውን
ያህል ጨካኝ ቢሆንም መሪ ሆኖ ሊያስተዳድር የሚችለው እግዚአብሔር በሰጠው
ሥልጣን እንደሆነ ጳውሎስ ተገንዝቧል። ስለዚህም ሊቀካሁኑ ሊከበር ይገባዋል።

ጳውሎስ መከላከያውን ያቀረበው ለራሱ ብቻ ሳይሆን ለጌታም ጭምር ነው። ካህኑን
በኖራ የተለሰነ ገድግዳ ብሎ መጥራቱ ካህኑን ብቻ ሳይሆን በአጠቃላይ ሥርዓተ ሕትን
የሚነቅፍ ስድብ ነው። ጳውሎስን አፋ ላይ መምታት ሕጋዊ አይደለም፤ ስለዚህም
ጳውሎስ ሊቀ ካህኑ በሕጉ መሠረት አይፈርድም ነበር የሚለው። በአይሁድ ሸንጎ ፊት
ክስ የቀረበበት ሰውዬ መብት በደንብ ይጠበቅ ነበር፤ በተጨማሪም ሰውዬው ወንጀለኛ
ሆኖ እስከ አልተገኘ ድረስ እንደ ንጹሕ ሰው ነበር የሚቆጠረው።

ጳውሎስ ይህን መልስ ሰጥቶ የነበረው በንደት ስለነበር የሕዝቡ ገዢ የሆነውን
በመሳደቡ ይቅርታ ለመጠየቅ ጥፋተኝነቱን ለማመን ምንም ጊዜ አልወሰደበትም።
ሁላችንም ስሕተት እንሠራለን፤ ሆኖም፤ ሁላችንም ዝቅ ብለን ጥፋተኝነታችንን
አምነን ነገሮችን ትክክል ለማድረግ ዝግጁ ነን?

ጥያቄ 15:- ሀ) ስሕተት ስንፈጽም ያንን ነገር ተረድቶ ይቅርታ መጠየቁ ድክመት ሳይሆን የግወቅ ዝንባሌ የሚሆነው እንዴት ነው? ለ) አንድ ሰው እስቀይመህ ይቅርታ የጠየክበት አጋጣሚ ካለ እስቲ ሰፋ አድርገህ ገለጽ።

ስሕተታችንና ድክመቶቻችንን ሸፍን እንድንቆም የሚያደርገን ትዕቢት ነው። ስሕተተኞች መሆናችንን ግመኑና ይቅርታን መጠየቁ ራስን ዝቅ ግድረግን ይጠይቃል።

ጳውሎስ በሸንጎው ፊት ባቀረበው መከላከያ ላይ ለአይሁድ እምነት ታማኝ እንደሆነና ክርስትናም የጥንቱ የአይሁድ ሃይማኖት ቅጥያ እንደሆነ ይገልጻል። በመቀጠልም በሰጥታውያንና በፈሪሃውያን መካከል ያለውን ትልቅ ልዩነት ይጠቅሳል። የክርስትና መሠረት ወደ ሆነው ወደ ሙታን ትንሣኤ ዞር በማለት ክስ የተመሠረተበት ይህን በግመኑ እንደሆነ ያመለክታል።

ጳውሎስ በሙታን ትንሣኤ በግመኑ ከፈሪሃውያን ጋር ይመሳሰላል። እንዲያውም እራሱ ፈሪሃዊ እንደሆነ አባቱም ፈሪሃዊ እንደሆነና አንድ ፈሪሃዊ ክርስቲያን ቢሆን እንደሚችል ነበር የሚገልጽው። በሌላ አነጋገርም አንድ ሰው እውነተኛ ፈሪሃዊ ሊሆን የሚችለው ክርስቲያን ከሆነ ነው ግለቱ ነው። ሊቀ ካህኑ ይመረጥበት የነበረው የሰጥታውያን ክፍል ደግሞ ትንሣኤ መልእክና መንፈስ የለም የሚሉ ነበሩ። የጳውሎስ ንግግርም በሰጥታውያንና በፈሪሃውያን መካከል ጥል ያስነሣል። አንዳንዶቹም ፈሪሃውያን «በዚህ ሰው ላይ ምንም ክፉ ነገር አላገኘንበትም» አሉ። ጥሉም በጣም እየከረረ በመሄዱ፣ ሻለቃው ጳውሎስን ይገነጣጥራል ብሎ አሰበ። በዚህም ምክንያት ጭፍርቹ ጳውሎስን ይዘው ወደ ሠፈሩ እንዲያገቡት ያዘዛል። በጳውሎስ የቀረበውን ክስ መረዳትም አልተቻለም! በዚህም ምክንያት እግዚአብሔር የጳውሎስን ሕይወት ለግዳን እንደገና በሻለቃው በኩል ሆኖ ይሠራል።

የሙታንን ትንሣኤ ለመከላከያው መሠረት አድርጎ ጳውሎስ ያቀረበው ለምንድነው? ይህንን ሰፋ አድርጎ ሲያብራራው በ 1ኛ ቆሮ. ምዕራፍ 15 ላይ ለሚያምኑ ሰዎች የትንሣኤ መሠረት የሆነው የኢየሱስ ክርስቶስ ትንሣኤ እንደሆነ ይናገራል። ጳውሎስ ከሙታን የተነሣውን ኢየሱስን በደግሰቀ መንገድ ላይ ተገናኝቶታል። ይህንንም ካየ በኋላ፣ በኢየሱስ ያመኑ ሁሉ ከሞት እንደሚነሡ ተገንዝቧል። የሙታን ትንሣኤን መካድ ኢየሱስ ከሙታን አልተነሣም ብሎ እንደግመን ነው። ያለ ክርስቶስ ትንሣኤ ደግሞ ክርስትና ባዶ ሰው ሠራሽ ሃይማኖት ይሆናል። ስለዚህም ክርስትና የተመሠረተው በሙታን ላይ ነው።

ጥያቄ 16:- ከሞት የመነሣቱ ተስፋ ለአንተ ትልቅ ግጽኖት የሚሆነው ለምንድነው?

አይሁዳውያን ጳውሎስን በተገቢው መንገድ መመርመሩን እንደ ቁም ነገር አልቆጠሩትም። የእነርሱ ዋና ዓላማቸው በጳውሎስ ላይ መፍረድና ለሕጋቸውና ለባሕላቸው ቀናተኛ እንዲሆኑ የሚያደርጋቸውን የጳውሎስን መልእክት ግቆም ብቻ ነው።

ስለ ጳውሎስ የተናገሩ ትንቢቶችና ግስጠንቀቂያዎች በኢየሩሳሌም በመፈጸም ላይ ናቸው። ወደ ሮምና ወደ እስፓኝ የመሄዱ ተስፋውም ደብዛው እየጠፋ ነው። ሆኖም፤ ይህ በእንዲህ እንዳለ በሁለተኛው ሌሊት ጌታ እንደገና ይገለጥለትና «ጳውሎስ ሆይ፤ በኢየሩሳሌም ስለ እኔ እንደ መሠከርህ እንዲሁ በሮሜም ትመሠክርልኝ ዘንድ ይገባሃልና አይዘህ» ይለዋል። ይህም ገና ወደፊት የሚገጥመውን ችግር በድፍረት እንዲጋፈጠው አድርጎታል።

አራተኛ ቀን፡ - የሐዋርያት ሥራ 23፡ 12-22

ምንም እንኳ ሻለቃው በጳውሎስ ላይ የተረበውን ክስ መርምሮ እሱን ለመልቀቅ ወይም በግልጽ ለመወንጀል ቢዘጋጅም የካህናቱ ሸንጎ በምንም ዓይነት ክስ ላይ ሊሰማግ አልቻለም። አንዳንዶች ጳውሎስን ነፃ ለመልቀቅ ፈልገዋል፤ ሌሎች ደግሞ ለፍርድ ሊያቀርቡት ይፈልጉ ነበር። ምናልባትም በከንቱ ካባከነው ጊዜና ተስፋ ከመቁረጥ የተነሣ ይመስላል፤ ጳውሎስ ወደ እሥር ቤቱ እንዲመለስ ይደረጋል። ጌታ ደግሞ ጳውሎስ መጽናናት ያለበትን ጊዜ ያውቅ ስለነበር፤ አይዘህ ብሎ በማጽናናት በመጨረሻ ላይ ወደ ሮም እንደሚሄድ ይነግረዋል። ሆኖም ጳውሎስ ሮም እስከሚሄድበት ጊዜ ድረስ ሁለት ዓመት ያልፋል ብሎ አላሰበም ነበር።

ምንም እንኳ ጳውሎስ ወደ ሮም እንደሚሄድ ከጌታ ግረጋገጫ ቢሰጠውም፤ ወደዚያ ለመሄድ የሚያልፍበት ውጥንቅጡ ገን ገና መጀመሩ ነበር። የሁኔታዎችም አለመረጋጋት ለአንድ ሰው በእግዚአብሔር ፈቃድ ውስጥ አለመሆኑን የሚገልጹለት ቢሆን ኖሮ ጳውሎስ ጌታን ይጠራጠር ነበር። ሆኖም ተቃውሞና ግጥቱ ከጳውሎስ ጋር አልተለዩም ነበር። ከዚህም የምናየው እነዚህ ነገሮች እራሳቸው በእግዚአብሔር ፈቃድ ውስጥ እንደሆነን የሚገልጹ ሳይሆኑ አለመቅረታቸውን ነው።

የሐዋርያት ሥራ 23፡ 12-22 አንብብና ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ስጥ።
ጥያቄ 17፡- ሀ) 1. አይሁዳውያን በጳውሎስ ላይ የዶላቱት ነገር ምን ነበር? 2. በዚህ ሴራ ውስጥ የተካፈሉት ሰዎች ምን ያህል ናቸው? 3. ይህንን ዕቅዳቸውን በተግባር ለመፈጸም ሲሉ ስምምነት ላይ የደረሱት እንዴት ነው?

ለ) 1. ይህን የአይሁዶች ደባ የሰማው ማነው? 2. ይህ የአይሁዳውያን ደባ ለሮማዊው ሻለቃ የተገለጸለት እንዴት ነው?
ሐ) ሻለቃው የጳውሎስን የእህት ልጅ ምንድነው ያለው?

አይሁዳውያን ጳውሎስን በሚከሰቡት ጉዳይ ባለመስማማታቸው ምክንያት፤ ጳውሎስ ባይፋ አልተከሰሰም። ስለዚህም አይሁዳውያን ጳውሎስን የሚያስወግዱበትን ደባ ይዶልታሉ። በጳውሎስ ላይ የነበራቸውም ጥላቻ የሚታየው የጳውሎስን ሕይወት ለማጥፋት ባቅዱት ሴራ ውስጥ ነው። ከአርባ የሚበልጡም አይሁዳውያን ጳውሎስን እስክንገድል ድረስ ምንም አንበላም ምንም አንጠጣም ብለው መሐላ ያደርጋሉ። ይህም በጥቂት ቀናት ውስጥ ጳውሎስን ለመግደል ተስማምተዋል ማለት ነው። ለአይሁዳውያን መሐላ በጣም ትልቅ ነገር ነው፤ ስለዚህም ገደታ ይፈጽሙት ነበር።

በዚህም መሠረት ይህን መሐላ ያደረጉ ሰዎች ሄደው በሸንጎው ለተሰበሰቡት ካህናት ይነግራቸዋል። ሸንጎውንም ጠበቅ ላለ ምርመራ ጳውሎስን እንፈልገዋለን ብለው እንዲጠይቁ ያደርጋሉ። ከዚያም ለፍርድ ሳይቀርብ እነዚህ አይሁዳውያን ይገድሉታል። ሸንጎውም በጭቅጭቅ ምክንያት በጳውሎስ ላይ ሊመሠርቱት ያሰቡት ከስ በመከሸፉ ይህን ደባ ተግባራዊ ለማድረግ ይሳማማሉ።

እግዚአብሔር የክፉ ሰዎችን ደባ የሚያከሽፍበት የራሱ የሆነ መንገድ አለው። በዚህም መሠረት በሆነ ዓይነት መንገድ የጳውሎስ የእህቱ ልጅ ጳውሎስን ለመገደል እንደ ዶላቱ ይሰማል። ከዚያም ወደ ጳውሎስ በመሄድ ያስጠነቅቀዋል። ጳውሎስም ይነግረው ዘንድ የእህቱን ልጅ ወደ ሻለቃው ይሰደዋል። ስለ ደባቸውም ሊሰማ ይህን ነገር ለእኔ ግመልከትህን ለማንም እንዳትገልጽ ብሎ ያዘዋል።

ጥያቄ 18:- እግዚአብሔር በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉትን የራሱን ሰዎች ከላይ በተጠቀሰው ዓይነት ሁኔታ ከጠላት እጅ ያዳናቸው እንዴት ነው?

ጳውሎስ በኢየሩሳሌም ውስጥ ዘመድ እንዳለው ለመጀመሪያ ጊዜ የተጠቀሰው በዚህ ሥፍራ ነው። እህቱና ልጇ ክርስቲያኖች ይሁኑ ወይም በዓለ ሃምሳን ለማክበር የመጡ ታማኝ አይሁዳውያን የምናውቀው ነገር የለንም። ሆኖም፣ የእህቱ ልጅ በኢየሩሳሌም ተግሪ በመሆኑ በጳውሎስ ላይ የተሸረበውን ደባ ሊሰማ የቻለ ይመስላል። ታዲያ ምንም እንኳ ልጁ እንዴት እንደሰማ ባናውቅም፣ እግዚአብሔር ጳውሎስን ለማዳን እጁን እንዳስገባ ግን እንረዳለን። እግዚአብሔር የራሱ የሆኑ ሰዎችን ወይም ደግ የሆኑ ሰዎችን ዓላማውን እንዲፈጽም ያመቸው ዘንድ በተለያዩ ከፍተኛ ቦታዎች ላይ ያስቀምጣቸዋል።

ጥያቄ 19:- በአንድ ፍርድ ውስጥ እግዚአብሔር ጣልቃ ሲገባ አይተህ ወይም መግባቱን ተገንዝበህ ታውቃለህ?

ጌታ ወደ ሮም ትሄዳለህ ብሎ የሰጠው የተስፋ ቃል ያለምንም ችግር ወደዚያ ትደርሳለህ ማለት አይደለም። ያውም ብዙ ጊዜ የእግዚአብሔር ፈቃድ የሆነ ነገር የሚፈጸመው በብዙ ፈተናዎችና መከራዎች ከታለፈ በኋላ ነው። እግዚአብሔርም የልጆቹን እምነት ለማጠናከር ሲል፣ በብዙ ችግር ውስጥ ያሳልፋቸዋል። በችግር ውስጥም በተገኙት ድሎች በመጠቀም፤ ኃይሉን ያሳያል፤ ያልዳኑትም ሰዎች ይናገራቸዋል።

ጥያቄ 20:- እግዚአብሔር አንተን በፈተና ውስጥ በማሳለፍ እንዴት እምነትህን ሊያጠነክርህ እንደቻለ አብራራ።

አምስተኛ ቀን:- ክለሳ

የዚህን ሳምንት ትምህርት ከልስና ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጥ።

1. እነዚያ በኢየሩሳሌም ውስጥ በጳውሎስ ላይ ጥቃትን የጀመሩ አይሁዳውያን ከየት የመጡ ነበሩ?

2. ጳውሎስ ብዙ ጊዜ በንግግሩ ውስጥ እንዴት እንደተለወጠ የሚናገረው ለምንድነው?
3. ጳውሎስ ፈሪሃዊ ነኝ ሕጉንም እጠብቃለሁ ሲል፣ ለአይሁዳውያኑ ሊገልጽላቸው የፈለገው ነገር ምንድነው?

4. ጳውሎስ በኢየሩሳሌም ከመገረፍ ያዳነው ነገር ምንድነው?

5. በሸንጎው ፊት ሲቀርብ፣ የጳውሎስን ሕይወት ክፍርድ ያዳነው ነገር ምንድነው?

6. ሰዱቃውያንና ፈሪሃውያን በየትኛው ዋነኛ ሐሳብ ላይ ነው ያልተስማሙት?

7. የሊቀ ካህኑን ድርጊት በመቃወሙ ጳውሎስ ይቅርታ የጠየቀው ለምንድነው?

8. ጳውሎስን ከአይሁዶች ደባ ያዳነው ማነው?

9. ሀ) ሕዝቡ የጳውሎስን ንግግር ይሰማ ዘንድ ጸጥ ያሰኘው ነገር ምንድነው?

ለ) እንደገና ሕዝቡን እንዲጮኹ ያደረገው የትኛው ንግግር ነው?

10. ጳውሎስ ሻለቃውን በግሪክ ቋንቋ ከማናገሩ በፊት ማን ነበር የመሰላቸው?

ለላምንታዊው ስብሰባ ለማዘጋጀት እነዚህን የመወያያ ጥያቄዎች ተመልከት።

1. የአምልኮ ጊዜ

3. ክለሳ

2. ጸሎት

4. ውይይት

ሀ) 1ቆሮ. 9: 19-23 እንብብ 1. በክርስቶስ ያላችሁን እምነት ሳትለውጡ ለሁሉም ሰው በሁሉ ነገር እንደ እነርሱ እንዴት መሆን እንደምትችሉ ተወያዩ። 2. ይህን ነገር በሥራህ ወይም በቤተክርስቲያንህ ውስጥ ተግባራዊ ልታደርገው የምትችለው እንዴት ነው? 3. በዚህ ነገር በመጠቀም እንዴት አድርገህ የወንጌል ምስክርነትህን ልታሰፋ እንደምትችል አንዳንድ መንገዶችን ግለጽ።

ለ) 1. አንድ ፍርድ እንዴት የአንተንም ሆነ የሌሎችን እምነት ሊያጠነክር እንደቻለ የምታውቀው አጋጣሚ ካለ ግለጽ። 2. እግዚአብሔር ፈተናዎች በሕይወታችን እንዲያልፍ የሚያደርገው በምን በምን ምክንያቶች ነው (ያዕቆብ 1: 12-14 ተመልከት)። 3. እግዚአብሔር በሕይወትህ ውስጥ ልዩ ጥበቃውን የገለጸልህ እንዴት ነው?

ሐ) 1. እግዚአብሔር ጳውሎስ በእሥራት ውስጥ እንዲያልፍ ያደረገው ለምን ይመስልሃል? 2. እግዚአብሔር ብዙ ጊዜ ክርስቲያኖች መከራን እንዲቀበሉ የሚያደርገው ለምንድነው?

መ) ጳውሎስ አሁን በሚያልፍበት ሁኔታ ውስጥ በሐዋርያት ሥራ 9: 15-16 ላይ ተሰጥቶት የነበረውን ተልእኮ ይፈጽም የነበረው እንዴት ነው?

5. ጸሎት:-

ትምህርት 17

የሐዋርያት 23: 23-25: 12

የመጀሪያ ቀን የሐዋርያት ሥራ 23: 23-35

ሉቃስ ይህን የሐዋርያት ሥራ መጽሐፍ ከጻፈበት ዓላማ አንዱ፡- ወንጌሉ ከኢየሩሳሌም ተነሥቶ እንዴት ወደ ጥንቱ ዓለም መዲና ወደ ሆነችው ወደ ሮም እንደደረሰ ለማሳየት ነው። ጳውሎስም ወደ ሮም ሄዶ ከክርስቲያኖች ጋር ከተገናኘ በኋላ ወደ እስፓኝ ሄዶ ስለ ከርስተሰ መመሥከር ይፈልግ ነበር። ሆኖም ወደ ሮም እስኪደርስ ድረስ ለረጅም ጊዜ በእሥር ቤት ውስጥ እንደሚሆን አልተገነዘበም ነበር። በዚህ ላምንት የጳውሎስ ወደ ሮም የመሄድ ምኞት ከመፈጸሙ በፊት ያሳለፈውን የእሥራት ጊዜ እናያለን። በዚህ ጊዜ ውስጥም የእግዚአብሔር እጅ ጳውሎስን ያጽናናው፣ ይጠብቀውና ከጠፋተኛ ባለሥልጣኖች ፊት ስለ ጌታ እንዲመሠክር ድፍረትን ይሰጠው ነበር። እግዚአብሔር ዓላማውን ለማሰፈጸም ሲል በማያምኑ መሪዎች በኩል እንኳ ይሠራል። «ነፍስ ሁሉ በበላይ ላሉት ባለ ሥልጣኖች ይገዛ። ከእግዚአብሔር ካልተገኘ በቀር ሥልጣን የለምና» (ሮሜ 13: 1)። እግዚአብሔርም ጳውሎስ ሮም እስኪደርስ ድረስ በጠፋተኛ ባለሥልጣኖች ደገንነቱ እንዲጠበቅ አድርጓል።

ጥያቄ 1:- የሐዋርያት ሥራ 23: 23-25: 15 አንብብ። ጳውሎስ የመሠከረላቸውን ባለሥልጣኖች ስም ዝርዝር ጻፍና ምላሳቸው እንዴት እንደነበር ገለጽ።

የሐዋርያት ሥራ 23: 23-35 አንብቤ ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ሰጥ።

ጥያቄ 2:- ሀ) 1. ሻለቃው በጳውሎስ ላይ ስለተጠነከረው ደባ ሲለግ ለወታደሮቹ የሰጠው ትዕዛዝ ምንድነው? 2. ምን ያህል ወራሮች ነበር አብርት የተላከው? 3. ሻለቃው ደባዊ የፈረሰ ለግን ነው?

ለ) 1. በዚህ ደባዊ ላይ በጳውሎስ ላይ ካደረገው ነገር ውስጥ የትኛውን ነው ሻለቃው ያልጠቀሰው? 2. ጳውሎስ በቴጣርያ ሲደርስ ምንድነው የተደረገው? ሐ) እግዚአብሔር በማያምኑ ሰዎች በኩል ጳውሎስን ከጠላቱ እጅ የጠቆመ እንዴት ነው?

ኸንነው ጳውሎስን የሚከሰቱት ጉዳይ ላይ ስምምነት ላይ ባለመድረሱ ምክንያት የተወሰኑ አይሁዳውያን ጳውሎስን ለመግደል ቃለ መሐላ ያደርጋሉ። በዚህም ጉዳይ ላይ ሸንገው ከእነዚህ ሰዎች ጋር ይሰማሉ። ይህ በእንዲህ እንዳለ፣ የጳውሎስ የእህቱ ልጅ ይህን የሸረቡትን ደባ ይሰማና ለሻለቃው ይነግረዋል። ሻለቃው ይህንን ሲሰማ በይሁዳ ከተማ ዋናው የሮም መንግሥት ባለስልጣን ወደሚገኝባት ወደ ቂሣሪያ ወታደሮቹ ጳውሎስን ይዘውት እንዲሄዱ ትዕዛዝ ይሰጣል። ይህኛ የቂሣሪያ ከተማም

ከሚዲትራኒያን ባሕር ጋር የምትዋሰንና ከኢየሩሳሌም በ10 ቀት ላይ የምትገኝ ከተማ ናት። በዚያም ሌሊት ወደዚች ከተማ ጳውሎስን የመቶ ወታደሮች ሰባ ፈረሰኞችና ሁለት መቶ ባለጦር መሣሪያ እንጋኞች ነበሩ። ጳውሎስ የሚሄድበትን ከብት ካዘጋጁለትም በኋላ ከሌሊቱ በዘጠኝ ሰዓት ላይ ጉዞአቸውን ይጀምራሉ።

ይህ ሠራዊት ከኢየሩሳሌም ሻለቃ የይሁዳና የሰማርያ ገዢ ለነበረው ለፊልክስ የተላከ ደብዳቤ ይዞ ነበር የሄደው። ሻለቃውም በደብዳቤው ጳውሎስን ወደ እርሱ ለምን ለፍርድ እንደሚልከው ገልጿል። ከዚህም በላይ አይሁዳውያኑ ጳውሎስን በቤተመቅደስ እንዴት እንደያዙትና የእሱ ወታደሮች ከሕዝቡ እጅ እንዴት እንደዳኑ ይገልጻል። በመቀጠልም ሻለቃው የሚከሰስበትን ምክንያት እውቅ ዘንድ አለቤ ወደ ሸንጎው ባወርደው ለሞት የሚያደርስ ጥፋት አላገኘሁበትም ይላል። በመጨረሻም ጳውሎስ የሮም ተወላጅ መሆኑን ሲያውቅ ለፍርድ ወደ ፊልክስ ይልከዋል (እዚህ ላይ ግን ሻለቃው ጳውሎስ ሮማዊ መሆኑን እንዴት እንዳወቀ አይገለጽም)። ከፈለጉም ከላሾቹ ወደ ቂሣርያ ወርደው ከላቸውን በፊልክስ ፊት ግቅረብ እንደሚችሉ ገልጾላቸዋል።

በዚያን ሌሊት ወታደሮቹ ጳውሎስን ከኢየሩሳሌም በ50 ኪሜ ርቀት ላይ እስከምትገኘው እስከ አንቲኳፕሪስ ድረስ ይሸጉታል። ሲነጋም ፈረሰኞቹ እርሱን እንዲወስዱና ለፊልክስ እንዲሰጡ ካደረጉ በኋላ እነርሱ ወደ ሠፈር ይመለሳሉ። አገረ ገዢውም ጳውሎስን የየት አገር ሰው እንደሆነ ይጠይቀዋል። ጳውሎስም የኪሊትያ ሰው መሆኑን ሲናገር ከላሾች እስኪመጡ ድረስ በሄሮድስ ገቢ እንዲቀመጥ ይደረጋል።

መሪዎችን ከፍና ዝቅ የሚያደርግ እግዚአብሔር ነው! በዚህም መሠረት መሪዎች ጳውሎስን እንዲጠብቁት ያደርጋል። እስቲ እንዴት አድርጎ ጳውሎስን ይጠብቁት ዘንድ በእህቱ ልጅ በሻለቃው በ470 ወታደሮችና የይሁዳ አገረ ገዢ በሆነው ፊልክስ እንደተጠቀመ አስተውል። ጥያቄ 3 ሀ) በማንጠብቀው ሰው እንተም ሆነ ሌሎች ሰዎች ጥበቃ ሲደረግላቸው ያየኸው እንዴት ነው? ለ) ከጥበቃው በስተኋላ የሰጠው ግድግዳ?

ጳውሎስ ወደ ሮም ያደረገው ጎታታ ጉዞ የተጀመረው በእንዲህ ዓይነት ወቅታ ነበር። ሆኖም እግዚአብሔር በቂሣሪያ ለጳውሎስ የተለየ ዓላማ ነበረው። እግዚአብሔር ለጳውሎስ ተልእኮውን ሲሰጠው፡ «ይህ ሰው በአሕዛብም ከነገሥታትም በእስራኤልም ልጆች ፊት ስሜን ይሸከም ዘንድ ለእኔ የተመረጠ ዕቃ ነው» ብሎት ነበር (ጴጥ. 9፡ 15)። ይህም የእሥር ቤት ኑሮ፣ ለሮማውያን አዛዦች፣ ለባለሥልጣናትና ለሌሎች ወታደሮች እንዲመሠክር ለጳውሎስ አመቺ ሁኔታን ፈጥሮለታል።

ጥያቄ 4፡- ሀ) የባለሥልጣናት ወንጌልን መስማትና ለደህንነት መብቃት አላፈላጊ የነበረው ለምንድነው? ለ) እግዚአብሔር ወንጌሉን ለማስፋፋት በኢትዮጵያ ውስጥ በሚገኙት ክርስቲያን ባለሥልጣናት የተጠቀመው እንዴት ነው?

አንረ ገዢዎችና ባለሥልጣናት በአንድ አገር ውስጥ በጊሆኑ ነገሮች ተጥተኛ የሆነ ተሳትፎ ቢኖራቸውም፤ ውሳኔዎቻቸውንና እቅዶቻቸውን እግዚአብሔር እንደሚቆጣጠረው አይገነዘቡም። ጳውሎስ ደግሞ መሪዎች ካመኑ ለወንጌሉ መስፋፋት ትልቅ አስተዋጽኦ እንደሚኖረው ተገንዝቧል።

ጥያቄ 5:- ሀ) ለባለሥልጣናት መጸለዩ አስፈላጊ የሚሆነው ለምንድነው? ለ) ልክ ከእግዚአብሔር እንደሆነ ለእነርሱ ሥልጣን መገዛቱ አስፈላጊ የሚሆነው ለምንድነው?

ሁለተኛ ቀንየሐዋርያት ሥራ 24: 1-21

ጳውሎስ ወደ ሮም ሄዶ ከግንጋላላ በፊት ሁለት ዓመት በቂሃሪያ እሥር ቤት ውስጥ አሳልፎ ነበር። በዚህም መሠረት መጀመሪያ ከሳሾቹ እስኪመጡ ድረስ በሄሮድስ ገቢ ነበር የታሠረው። የሮም ባለሥልጣናትም ምንም ወንጀል ባይኖረውም፤ በሕግ ክርክር ምክንያት ብቻ ለአይሁዳውያን አሳልፈው ሊሰጡት አልፈለጉም፤ ይህም የሆነው ዜግነቱ ሮማዊ በመሆኑ ነበር።

ጳውሎስ በቂሃሪያ ለአምስት ቀን ያህል ከቆየ በኋላ ከሳሾቹ የሆኑት የአይሁድ መንፈሳዊ መሪዎች ከኢየሩሳሌም ተነሥተው ወደዚያ ይመጣሉ። ከመጡት ሰዎች መካከልም ሊቀ ካህኑ ሐናንያና የታወቀው ጠበቃ ጠርጠሉስ ይገኙበታል። ለአንድ ሊቀ ካህን ለእንደዚህ ዓይነት ጉዳይ ይህን ያህል መንገድ መሄድ የተለመደ ባይሆንም ይህን ግድረግ እነዚህ መንፈሳዊ መሪዎች ምን ያህል ለጳውሎስ ጥላቻ እንደነበራቸው ያሳየናል። በዚያም እንደደረሱ በሚያባብል ቃል ጳውሎስ ላይ ከሳቸውን በማቅረብ በፊልክስ ፊት ሞገስ ለማግኘት ይሞክራሉ። ሆኖም ይህ ከሳቸው ፊልክስንም ሆነ የሮምን መንግሥት የሚመለከት አልነበረም።

የሐዋርያት ሥራ 24: 1-27 አንብብና ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ሰጥ።

ጥያቄ 6:- ሀ) 1. ጠርጠሉስ ግነው? 2. በፊልክስ ፊት ሞገስ ለማግኘት ሲል ጠርጠሉስ የተጠቀመው ምን ዓይነት ቃላትን ነው?

ለ) በጳውሎስ ላይ የቀረቡት ሦስት ክሶች ምን ነበሩ?

ሐ) ጳውሎስ በመከላከያው ለእነዚህ ሦስት ክሶች መልስ የሰጠው እንዴት ነው?

መ) 1. ጳውሎስ ወደ ኢየሩሳሌም የመጣው ለምንድነው?

2. በመጀመሪያ ላይ ጳውሎስን የከሰሱት አይሁዳውያን የትኞቹ ናቸው?

ሠ) በእግዚአብሔር ፊት ገጹሕ ሕሊና እንዲኖረው ጳውሎስ ይተጋ የነበረው ለምንድነው?

ረ) አይሁዳውያን ለክርስትና እምነት የሰጡት ስም ምን ነበር?

ሰ) ጳውሎስና ከሳሾቹ የተሰማሙባቸው ነጥቦች ምንድናቸው?

ጳውሎስ ወደ ቂጻሪያ ከሄደ በኋላ ነገሩ ውሎ ሳያድር ከላሾቹ ከበፊቱ በይበልጥ ተዘጋጅተው ሊከሱት ወደዚያ ይወርዳሉ። ሊቀ ካህኑ ሐናንያና አንዳንድ የሸንጎው ተወካዮች የታወቀውን አይሁዳዊ ጠበቃ ጠርጠሉስን ይዘው ይመጣሉ። ጠርጠሉስም በሮም ሥርዓተ ሕግ የሰለጠነና በሮም ባለሥልጣናት ክሉን በደንብ አቅርቦ ድል ለማድረግ የሚችል የግሪክ አይሁድ ሳይሆን አይቀርም። ጳውሎስ ተጠርቶ ሲገባም በፊልክስ ፊት ሞገስን ለማግኘት ሲል ጠርጠሉስ ክሉን በሚያባብሉ ቃላት ይከፍታል። ፊልክስ ሰላምን ሰላስገኘና አንዳንድ ሁኔታዎችን ስላሻሻለ ያመሰግናል። ሆኖም ይህ ነገር እውነት አልነበረም። የፊልክስ አስተዳደር በአይሁዶችና በሮማውያን መካከል ያለው ግንኙነት የባለ ውጥረት የተሞላ እንዲሆን ያደረገ እንጂ ግንኙነታቸውን በምንም ዓይነት መንገድ ያሻሻለ አልነበረም። ሆኖም፣ ጠርጠሉስ ጳውሎስን ማቅረብ የፈለገው የአገሪቱን ሰላም እንደሚያውክ እንደ አንድ አሸባሪ ሰው አድርጎ ነበር እንጂ፣ በሃይማኖት ላይ በተመሠረተ ጉዳይ ላይ አልነበረም።

ጠርጠሉስ ከዚህ በመቀጠል በጳውሎስ ላይ የተለያዩ ክሶችን ይመሠርታል። የመጀመሪያው ክስ ይህ ሰው ችግር ፈጣሪ በሮሜ ግዛቱ ሁሉ ሁከት የሚያነሣ ሰው ነው የሚል ነበር። ይህንንም ያለው፣ ፊልክስ ጳውሎስን እንደ ለውጥ ፈላጊ ፖለቲከኛና መንግሥት ገልባጭ አድርጎ እንዲያየው ስለፈለገ ነው።

ሁለተኛው ክስ ደግሞ ጳውሎስ ናዝሬውያን ወገን መሪ ነው የሚል ነበር፤ ይህም የናዝሬቱ ኢየሱስ ተከታዮች ግለት ነው። አይሁዳውያን ወደ ኢየሱስ የነበራቸውን አመለካከትም የዮሐንስ ወንጌል 1: 46 «ከናዝሬት መልካም ነገር ሊወጣ ይችላለን?» በሚል ዓይነት ዐረፍተ ነገር ይገልጻል። በሮማውያን ዘንድም ሕጋዊነት የነበረው የአይሁድ ሃይማኖት ስለነበር፣ ክርስትና ሕገ ወጥ መሆኑን ለማመልከት ይፈልጉ ነበር።

ሦስተኛ ክስ መቅደስን ሊያረክስ ሲሞክር ያዘነው የሚል ነው (ጳውሎስ የግሪክ ሰዎችን ወደ ቤተመቅደስ ይዞ ገብቷል ተብሎ ነበር የተከሰሰው። ሐዋ. 21: 29)። ጠርጠሉስ ጳውሎስ በኢየሩሳሌም የተነሳው በዚህ ምክንያት ነው፤ ነው የሚለው። በመጨረሻም አይሁዳውያኑ ይህ ክስ ትክክለኛ ነው ብለው ይስማማሉ።

ጥያቄ 7: - የማያምኑ ሰዎች በክርስቲያናት ላይ የሚሰነዝሯቸው አንዳንድ ተገቢ ያልሆኑ ክሶች ምን ምንድናቸው?

ፊልክስም በጳውሎስ ላይ የቀረበውን ክስ ካዳመጠ በኋላ ጳውሎስ መከላከያውን እንዲያቀርብ ይጠይቀዋል።

ጳውሎስ የአይሁድ ሥርዓትንና የአሕዛቡን ዓለም ትምህርት በደንብ ያውቅ ስለነበር፣ ስነዚህ በእሱ ላይ የተመሠረተ ክሶች በጣም ከባድ እንደሆኑ ተገንዝቧል። በዚህም መሠረት፣ በመዋሸታቸው ምክንያት የአይሁድን መሪዎች ከመውቀስ ፈንታ ጳውሎስ በኢየሩሳሌም የተፈጸመውን እውነቱን በመናገር እውነቱ እራሱ የእኔን ገጽሐና ያሳይ ብሎ እራሱን አሳልፎ ለእግዚአብሔር ይሰጣል።

ጥያቄ 8፡- ሀ) እንደ ክርስቲያን በሐሰት ሲከሰስ እግዚአብሔርን እንዲያስከብር አድርጎ መልስ መስጠት ያለበት እንዴት ነው? ለ) ክርስቲያኖች መጠቀም የሌለባቸው የአመላለስ ዘይቤዎች ምን ምንድናቸው?

የጳውሎስ መልስ በጣም ቁልጭ ያለች ነበረች። በመጀመሪያ ከመጣ ገና አሥራ ሁለት ቀን ስለነበር፤ ይህን ያህል ሁከት በዚህ ጊዜ ውስጥ በኢየሩሳሌም ሊፈጠር እንደግዴታ ይናገራል።

ጭላተኞች ደረጃ ደገም ከብዙ ዓመታት በኋላ ወደ ኢየሩሳሌም የመጣው ለሕዝቡ ምጽዋትና መሥዋዕት ለግትረብ እንደሆነ ይናገራል። ጳውሎስ ለብዙ ዓመታት ወደ ኢየሩሳሌም መጥቶ እያውቅም። ወደ ኢየሩሳሌም የመጣው፤ የተቸገሩ ሰዎችን የሚረዳቸውን ገንዘብ ይዞ ነው። በሥርዓታቸውም መሠረት ገጹሕ ስለነበር፤ ቤተክርስቲያንን አላረከሰም። ከዚህም በላይ ከላቸው ከአንድ ሰው ሲጣላ ወይም ሕዝቡን በምክራብም ይሁን በቤተመቅደስ ሲሰበሰብ አላገኙትም። ስለዚህም አሁንም ስለሚከሡኝ ያስረዱህ ዘንድ አይችሉም። ይለዋል (ሐዋ. 24፡ 13)። ሦስተኛ፤ ጳውሎስ በእኔ ላይ ነገር ካላቸው በፊትህ መጥተው ሊከሱኝ የሚገባው ከእስያ የመጡት አይሁዳውያን ናቸው ይላል። ይህንንም ያለው፤ በመጀመሪያ ሁከት የፈጠሩት እነሱ በመሆናቸው ነው።

በመጨረሻም፤ ጳውሎስ እሱን ለመክሰስ ወደ አነሣሣቸው እውነተኛ ምክንያት ዞር ይላል። የአይሁድ መሪዎች የጠሉት «የመንገዱ» ተከታይ በመሆኑ ብቻ ነው። በይሁዳ ምድር ክርስትና «መንገዱ» በመባል ነበር የሚታወቀው። ጳውሎስም በሕጉ ያለውን በነቢያትም የተጻፉትን ሁሉ እምኜ «የአባቶቼን አምላክ እነርሱ ኑፋቱ ብለው እንደሚጠሩት መንገድ አመልካለሁ» ብሎ ይናገራል። ጳውሎስ እሱ የሚከተለው እምነት ከሥር መሠረቱ ከእነርሱ ጋር አንድ ዓይነት እንደሆነና እነርሱንም እንደግዴታዎቹ ይናገራል። እንግዲህ አንዳች ነቀፊታ በጳውሎስ ላይ ቢኖራቸው፤ ከመንፈሳዊ ነገር ጋር የተያያዘ መሆን እንዳለበት ነው የሚያስገነዝባቸው። በሸንጎው ውስጥ እንዳሉት እንደ ብዙዎቹ ካህናትም ጻድቃንና ዓመጸኞች ከሙታን ይነሣሉ ብሎ ያምናል። ጳውሎስ ለትንሣኤ ስለሚያምን «በእግዚአብሔርና በሰው ፊት ሁልጊዜ ነውር የሌለበት ሕሊና ትኖረኝ ዘንድ እተጋለሁ» ይላል። በአጭሩም ጳውሎስ ካቀረቡብኝ ክስ ዝ ሃኝ፤ በእግዚአብሔርም ፊት ገጹሕ ነኝ ነው የሚለው። ከዚህም በላይ ነገር አለን ብለው ክስ መመሥረት የሚችሉት ሌሎች እንደሆኑና ይህ የክስ አቀራረብ ትክክል እንዳልሆነ ይጠቅሳል።

እሱም ከላቸው የሚሰግሙባቸው የተወሰኑ ነገሮች አሉ። እነዚህም፤ ጳውሎስ እስራኤልን እንደሚወድ የአባቶቻቸውንም አምላክ እንደሚያመልክና በነቢያትና በሕግጋት እንደሚያምን ናቸው። ስለዚህም ጳውሎስ እነዚህን ነገሮች ከጠቀሰ በኋላ፤ እንደ ተከሰሰበት ጉዳይ አድርጎ የሚያቀርበው በሙታን ትንሣኤ የማመኑን ጉዳይ ነው። ይህ የአመለካከት አለመጣጣም ደግሞ የሮምን ፍርድ ቤት የሚያገባው ነገር አይደለም። ስለዚህም፤ ፊልክስ በኢየሩሳሌም የሚገኘው ሻለቃ ሉስዩስ እስኪመጣ ድረስ

ለነገራችሁ እልባት አልሰጥም ብሎ ይበትናቸዋል። ጳውሎስንም ደግሞ በጥበቃ ሥር እንዲቆይና ወዳጆቹ ከመጡ ወደ እርሱ እንዲገቡና እንዲያገለግሉት ፍቃድ ይሰጣል።

ጥያቄ 9:- ሀ) ክርስቲያናች በሐሰት ሲከሰሱ፣ የጳውሎስን መልስ እንደምሳሌ ቢጠቀሙበት ጥሩ የሚሆንላቸው እንዴት ነው? ለ) ዛሬ ለራሳችን መከላከያ ለማቅረብ ስንል ልንከተላቸው የሚገቡን መርሆዎች ምን ምንድናቸው?

ሦስተኛ ቀን:- የሐዋርያት ሥራ 24: 22-27

ከሊቀ ካህናቱ ጋር የመጣው ጠበቃ በጳውሎስ ላይ ያቀረበው ክስ፣ የፊልክስ ዓይን ጳውሎስን ወንጀለኛ ሊያሰኘው አልቻለም። የይሁዳ አገረ ገዥ የነበረውም ፊልክስ፣ ለጳውሎስ ጉዳይ ፍርድ ሰጥቶ ጳውሎስን በነፃ መልቀቅ ይችል ነበር። ሆኖም ጳውሎስን በቂሃሪያ የሚያቆይበት ሌላ የራሱ ምክንያት ስለነበረው ይህን አያደርግም።

የሐዋርያት ሥራ 24-27 አንብብና ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ሰጥ።

ጥያቄ 10:- ሀ) ምንም እንኳ ጳውሎስ በጥበቃ ላይ ቢሆንም፣ ፊልክስ ምን ዓይነት ነፃነት ነበር የሰጠው?

ለ) 1. ከፊልክስ ጋር በመሆን ጳውሎስን ያስጠራችው ማናት?

2. ስለማን ነበር የሚነጋገሩት?

ሐ) 1. ጳውሎስ ያስተማራቸው ሦስት ነገሮች ምን ምንድናቸው?

2. ፊልክስ ለጳውሎስ ትምህርት ምን ዓይነት ምላሽ ነው የሰጠው?

3. ፊልክስ ጳውሎስን አስልኪ እጠራሃለሁ ያለው መቼ ነው?

መ) 1. ለምንድነው ፊልክስ ጳውሎስን በእሥር ቤት ያቀየው?

2. ጳውሎስ በቂሃሪያ በእሥር ላይ ለምን ያህል ጊዜ ነው የቀየው?

3. ከፊልክስ በኋላ የይሁዳ አገረ ገዥ የሆነው ማንው?

ታሪክ ስለ ፊልክስ የሚናገረን ብዙ ነገሮች አሉት። ፊልክስ የይሁዳ ገዢ የነበረው ከ 52-59 ዓ.ም ድረስ ነበር። በመጀመሪያም ፊልክስ ባሪያ ነበር። ከዚያም ከዕለታት አንድ ቀን ባሪያ የነበረው ወንድሙ ፓሊስ በዚያን ጊዜ የርም ገዢ በነበረው በንጉሥ ገላውዴዎስ ፊት ምገስ ያገኛል። በዚህም በመጠቀም ወንድሙን ፊልክስን የይሁዳ አገረ ገዥነትን ሥልጣን ያሰጠዋል። አገረ ገዢ ከሆነ በኋላም የአይሁዳውያት ተቃውሞዎችን በሚያቆምበት ወቅት ጨካኝ መሆኑን አሳይቷል፤ በዚህም ምክንያት አይሁዳውያት በእርሱ ላይ ተነሡ። ኃይል እንዲኖረውም በጣም ደግሞ ስለነበር፣ ይህንን ለማጥፋት ሲል ሦስት ጋብቻዎችን ፈጽሟል። በመጨረሻም ጳውሎስ ለፍርድ ባቀረቡት ጊዜ፣ ያዕቆብን የገደለውን የሄሮድስን ልጅ ድሩሲላን ነበር ያገባው። ይህም ምኞቱ ከብዙ ሰዎች ጋር ጠላት እንዲሆን አድርጎታል።

በዚህ በሐዋርያት ሥራ ላይ በተጠቀሰው ዘገባም መሠረት ፊልክስ እንዲህ በቀላል ልምምጥ ሊለወጥ አልቻለም። ምናልባትም ከዚህ በፊት ዛሬ ክርስትና ተብሎ

የሚጠራውን ሃይማኖት ይከተሉ ከነበሩ ሰዎች ጋር ሳይጋጭ አይቀርም ይሆናል። ወይም ደግሞ ከአይሁዳውያን ይበልጥ ስለ ክርስትና ተገንዝቦ ይሆናል። የጳውሎስንም ድፍረት ሲያይ ግን ስለ እምነቱ ብዙ ለመስማት ጉጉት አደረበት። ከዚህም ሌላ ጳውሎስ ጉቦ ይሰጠኛል ብሎ ተስፋ አድርጎ ነበር። ይህም የሆነው እሱ ያስብ የነበረው ትክክለኛ ፍርድን ሳይሆን ኃይልንና ምድራዊ ሃብት ስለነበር ነው። ጳውሎስን ወዲያውኑ መፍታት ይችላል ነበር! ነገር ግን ሆነ ብሎ ለሁለት ዓመት ሙሉ በእሥር ቤት እንዲቆይ አደረገ።

ጥያቄ 11:- ሀ) አንድ እንደ ጳውሎስ ንጹሕ የነበረ ሰው በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ላይ ምን ዓይነት እቋም ነበር የሚወስደው? ለ) ጳውሎስ ጉቦውን ከፍሎ በርም አገልግሎቱን ያልቀጠለው ለምን ይመስላል?

ፊልክስና ድሩሲላ የተባላቸው አይሁዳዊት ሚስቱ ስለ ወንጌል ብዙ መስማት ይፈልጉ ነበር። ለዚህም ያነሣቸው በነገሩ ተግርክውበት ሳይሆን እንዲያው ወንጌሉ ምን እንደሚል ለመስማት ያህል ነበር። ለጳውሎስ ግን በሥልጣን ላይ ላሉ ሰዎች ወንጌሉን የሚያካፍልበት አንድ ጥሩ አጋጣሚ ከፍቶለት ነበር።

ብዙ ጊዜ እግዚአብሔር ክርስቲያን በሆኑ ባለሥልጣናት በመጠቀም አዳዲስ የአገልግሎት በሮች እንዲከፈቱና ወንጌሉ በተሻለ ሁኔታ እንዲስፋፋ ያደርጋል። ጳውሎስም ይህን ያውቅ ስለነበር፣ ለባለሥልጣናት በድፍረት ግልጽ አድርጎ ይመሠክርላቸው ነበር። ምንም እንኳን ጳውሎስ ወንጌሉን ለመሪዎቹ እንደሚሰማግ አድርጎ ግትረብ ቢችልም፣ ለእነሱ ግን ምንም ዓይነት ማስፈራራት እንዲደርስበት አይፈልግም ነበር። እርሱ በፈቀደውም መሠረት በተቻለውም መጠን ግልጽ አድርጎ ወንጌሉን ለፊልክስና ለሚስቱ አካፈላቸው።

ሉቃስ ጳውሎስ የተናገረው ስለ ጽድቅ፣ ራስን ስለ መግዛትና ስለሚመጣው ፍርድ እንደነበረ ይናገራል።

ጥያቄ 12:- ሀ) ፊልክስ ስለ ጽድቅ ራስን ስለመግዛትና ስለ ፍርድ መስማት ያልፈለገው ለምን ይመስላል? ለ) ዛሬ ብዙ ሰዎች ክርስቲያኖችንም ጨምሮ ስለ እነዚህ ነገሮች መስማት የማይፈልጉት ለምንድነው?

ጳውሎስ ስለ ጽድቅ ተናገሯል:- ይህም ጽድቅ የሚመጣው በኢየሱስ ክርስቶስ በማመንና እግዚአብሔር ሰዎች ሁሉ እንዲያደርጉት የሚጠይቀውን ነገሮች በማድረግ ነው። በተለይ መሪዎች ከእግዚአብሔር ጋር ጥሩ ግንኙነት ይኖራቸው ዘንድ ይህን ግድረግ አለባቸው። እንደ ፊልክስ ሌላ ጩካኝ መሪ ደግሞ እንዲህ ዓይነቱን ግንኙነት ለመቀበል በጣም ያዳገተዋል።

ጳውሎስ ስለ ራስ መግዛት ተናገሯል:- ይህም የራስን ንደትና ምሻት መቆጣጠርን የሚያካትት ነው። በሮሜው ዘመነ መንግሥት የነበሩት መሪዎች በማንኛውም ዓይነት በተለይ በዝመት እራሳቸውን በማስደሰት የታወቁ ነበሩ። በዚህም ምክንያት በሌሎች ሰዎች ላይ እንኳ ጉዳት ቢያደርሱም እራሳቸውን መቆጣጠር እስኪሳናቸው ድረስ ምሻታቸው እንዲዝባቸው ያደርጉ ነበር። ይህም መጽሐፍ ቅዱስ ከሚያስተምረው ጋር

ሙሉ በሙሉ የሚታረን ነው። በዚህም መሠረት ፊልክስም ሆነ ሌሎችንም እንደበታችንን፣ ስሜቶቻችንን፣ ወዘተ. ገትተን እግዚአብሔር ከእኛ የሚጠብቀውን ነገር መፈጸም ይኖርብናል።

ጥያቄ 13:- በአንድ ክርስቲያን ሕይወት ውስጥ ራስን የመግዛት ነገር ጉልህ ሆኖ የሚታየው እንዴት ነው?

ጳውሎስ ስለሚመጣውም ኩነት ተናግሯል:- በዓለም ላይ ያሉ መሪዎች እንደዚህ ውክኝና ክፉ የሚሆኑበት አንዱ ምክንያት፣ ወደፊት የፍርድ ጊዜ ይመጣል ብለው ስለማያምኑ ነው። የሙታን ትንሣኤና ስለ ኃጢአት መጠየቅ ከሌሉ፣ አንድ ሰው ሌላ ደግ ሥራ የሚሠራበት ምንም ምክንያት የለውም። ጳውሎስ ግን ከመሪዎች አንሥቶ እርከ ተራው ሕዝብ ድረስ አንድ ቀን በእግዚአብሔር ፊት ለፍርድ መቅረባችን ገድ እንደሆነ ይናገራል። ይህ ፍርድ የተመሠረተው በኢየሱስ ክርስቶስ እምነት ላይ ነው። በዚህም መሠረት አንድ ሰው በኢየሱስ ካመነ ወደ መንግሥተ ሰማያት ይገባል፤ ካላመነ ደግሞ ወደ ገሃነመ እሳት ይገባል። ሆኖም፣ ይህ ፍርድ በምድራዊ ሕይወታችን የሠራናቸውንም ሥራዎች ያካትታል። በዚህም መሠረት አንድ ሰው እግዚአብሔርን አስከብሮ ከኖረ፣ ጥጋውን ይቀበላል። እንደ መሪዎች ደግሞ ብዙ ሥልጣን ኖርት፣ በሥልጣኑ የሚባልግና ክፉ የሆነ፣ ከእግዚአብሔር ቅጣቱን ይቀበላል። ወንጌሉን እንዲህ ገልጽ አድርጎ አቅርቦ አንድ ሰው ለራሱ ያለውን ኃላፊነት ሲያሳየው ፊልክስ ይፈራል። ጳውሎስንም «አሁንስ ሂድ በተመቸኝ ጊዜ ልኪ አስጠራግለሁ» ብሎ ይመልሰዋል።

ጳውሎስም በቂሣሪያ ለሁለት ዓመት ይቆያል። ፊልክስ ወይ አልለቀቀው ወይ ለአይሁዳውያን አልፈረደ፣ ዝም ብሎ ውሳኔውን አዘግጦታል። ብዙ ጊዜም ጳውሎስን እያስጠራ ያነጋገረው ነበር።

በ 62 ዓ.ም ጳርቅዮስ ራስጦስ በፊልክስ ፈንታ ይተካል። በዚህም ጊዜ ጳውሎስ በቂሣሪያ ወሳኒ ቤት ታሥር ነበር። ፊልክስም ጳውሎስ ምንም ወንጀል እንዳልፈጸመ ያውቃል፤ ሆኖም አይሁዳውያንን ላለግስከፋት ሲል ሊፈታው አልፈለገም።

ጥያቄ 14:- ሀ) በሥልጣን ያሉ ሰዎች እውነቱን መቀበሉ እንዲህ የሚያዳግታቸው ለምንድነው? ለ) ብዙ የቤተክርስቲያን መሪዎች ስሕተታቸው ሲነገራቸው ምን ዓይነት ምላሽ ነው የሚሰጡት?

አራተኛ ቀን:- የሐዋርያት ሥራ 25: 1-12

ጳርቅዮስ ራስጦስ በፊልክስ ፈንታ ይተካል። አይሁዳውያን ቅር እንዳይሰጡ ፊልክስ ለሁለት ዓመት ያሽል ጳውሎስን በእሥር ጴት ያቀየዋል።

ጳውሎስ አዲስ ገዢ ሲመጣ ንጹሕ ተብሎ እንደሚለቀቅ ተስፋ አድርጎ ሳይሆን አይቀርም። ሆኖም የአዲሱ ገዢ ሙሉን ለጳውሎስ ያስገኘለት ምንም ጥቅም የለውም። ሁለት ዓመት ቢያልፍም፣ አይሁዳውያን ጳውሎስን ለመገደል የገበራቸውን

ቁርጠኛ ውሳኔ አልረሱም ነበር። በዚህም ጊዜ ጳውሎስ ወደ ሮም የመሄድ አንዲት አግራጭ ነበረችው፤ ይህችን አግራጭ ይጠቀምባታል።

የሐዋርያት ሥራ 25: 1-22 እንብብና ለእነዚህ ጥያቄዎች መልስ ሰጥ።

ጥያቄ 15:- ሀ) 1. ፊስጦስ በኢየሩሳሌም እንደገባ የግን ግመልከቻ ነበር የቀረበለት?

2. ግመልከቻውን ያስገቡት እነግን ናቸው?

3. ጳውሎስ ወደ ኢየሩሳሌም እንዲመጣ የፈለጉት ለምንድነው?

4. ፊስጦስ ለጥያቄአቸው ምን ዓይነት ምላሽ ነው የሰጣቸው?

ለ) 1. ፊስጦስ ጳውሎስን ኢየሩሳሌም ሄዶ ሊፋረዳቸው ይፈልግ እንደሆነ የጠየቀው ለምንድነው?

2. የጳውሎስ መልስ ምን ነበር?

ሐ) የጳውሎስ ይግባኝ ወደ ሮም መሄዱን እርግጠኛ እንዲሆንለት ያደረገው እንዴት ነው?

አዲሱ የይሁዳ አገረ ገዥ ፊስጦስ ለሦስት ቀን ያህል በቂሣሪያ ከቆየ በኋላ ወደ ኢየሩሳሌም ይሄዳል። እንደ አገረ ገዥነቱም የየአካባቢው መሪዎች ከነበሩት አይሁዳውያን ጋር መገናኘት ነበረበት። እነዚህም መሪዎች በካህናት ሽንጋ ውስጥ ያሉት ሰዎች ናቸው።

እነዚህ የአይሁድ መሪዎች የጳውሎስን ጉዳይ አልረሱትም ነበር። በዚህም መሠረት ቶሎ በፊስጦስ ፊት የጳውሎስን ጉዳይ ያቀርቡና ለፍርድ ወደ ኢየሩሳሌም እንዲመጣ ይጠይቃሉ። አዲስ አገረ ገዥ እንደመሆኑም፤ አይሁዳውያኖች ያለጥርጥር ግስደሰት ይፈልግ ነበር። ሆኖም ከዚህ ቀደም ሲል ስለጳውሎስ ሳይሰግ አይቀርም የሮም ዜግነት እስካለውም ድረስ በትክክለኛ ፍርድ መቀበል መብቱ ነበር። ስለዚህም ፊስጦስ ወደ ቂሣሪያ እንደሚሄድና በዚያም መጥተው ለፍርድ ሊያቀርቡት እንደሚችሉ ይነግራቸዋል። አሁንም እንደገና አይሁዳውያኑ በመንገድ ላይ ሸምቀው ጳውሎስን ለመገደል ሲያስቡ እግዚአብሔር በዚህ አገረ ገዥ ተጠቅሞ ያድነዋል።

ፊስጦስና የሊቀ ካህናቱ ሽንጋ አባላት በቂሣሪያ ሲደርሱ፤ ጳውሎስ ከሱን እንዲሰግ ወደ ፍርድ ቤቱ ይጠራል። ከዚያም በኋላ አይሁዳውያን ሊረቱበት የማይችሉትን ብዙና ከባድ ክስ ያነሡበታል። አሁንም ልክ እንደ ፊልክስ ጊዜ፤ ምንም ግረጋገጫ ስላልነበር፤ ጳውሎስ ነፃ መለቀቅ ነበረበት። ሆኖም ፊስጦስ በአይሁዳውያን ዘንድ ሞገስን የሚያገኝበትን አጋጣሚ ያገኛል፤ ስለዚህም ጳውሎስን ወደ ኢየሩሳሌም ወጥተህ ስለዚህ ነገር እዚያው በፊቴ ትፋረድ ዘንድ ትወዳለህን ብሎ ይጠይቀዋል።

ጳውሎስም «የአይሁድን ሕግ ቢሆን መቅደስንም ቢሆን ቂሣርንም ቢሆን አንዳች አልበደሁም» በግለት ይሟገታል። ፊስጦስም አይሁዳውያኑን ለማስደሰት ብሎ፤ ጳውሎስን ወደ ኢየሩሳሌም ሄዶ እንደገና እንዲፋረዳቸው ቢጠይቀው፤ እንቢ ይለዋል። ጳውሎስ ወደ ኢየሩሳሌም ቢመለስ ሞት እንደሚጠብቀው በደንብ ያውቅ ነበር። ምንም እንኳ ሞትን ባይፈራም፤ ያለምንም አጥጋቢ ምክንያት ዝም ብሎ እራሱን ለሞት አሳልፎ መስጠቱን አልፈለገውም። በድሉ ቢሆን ኖሮ ለመሞት ዝግጁ ነበር።

ስለዚህም ጳውሎስ የሮም ዜግነት ላላቸው ሰዎች ወደ ቆመው ወደ መጨረሻው ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይገባኝ ይላል። ፊስጦስንም «ወደ ቄሣር ይገባኝ ብዬ አለሁ» ይለዋል።

ፊስጦስም ከአማካሪዎቹ ጋር በጉዳዩ ላይ ከተማከረ በኋላ፡ «ወደ ቄሣር ይገባኝ ብለሃል፤ ወደ ቄሣር ትሄዳለህ» ብሎ ይመልስለታል።

ጳውሎስ ሞትን በጭራሽ አይፈራም ነበር። ለፊሊጵስዩስ ሰዎችም በጻፈው መልእክት «ለእኔ ሕይወት ክርስቶስ፡ ሞትም ጥቅሜ ነውና» ብሏል (ፊል. 1፡ 21)። ሆኖም እግዚአብሔር ወደ ሮም ሄዶ የእርሱ ምሥክር እንዲሆን ያቀደው በእንዲህን ዓይነት ሁኔታ ነበር።

ፊስጦስ ጳውሎስ ወደ ሮም ይገባኝ በማለቱ ደስ ሳይሰኝ አልቀረም። ምክንያቱም ካሁን ወዲህ ከአይሁዳውያን ጋር ስለ ጳውሎስ አይነጋገርምና ነው። ጳውሎስም ይህንን በማድረግ ከሚከሱት አይሁዳውያን ጫንቃ ነፃ ሊወጣ ችሏል።

ጳውሎስ፡ በመንፈስ ቅዱስ በመመራት ይህን ዓይነቱን ውሳኔ ያደርጋል። ጌታም ቃል እንደገባለት ይህ ውሳኔው ወደ ሮም እንዲደርስ ያደርገዋል። ሆኖም፡ ጳውሎስ እግረ መንገዱን በሮም ሲደርስ ስለሚያጋጥመው መከራ ምንም ያወቀ አይመስለም።

ለቃሉ ታዛዦች ሆነን ሁልጊዜ ከእግዚአብሔር ኅብረት የሚኖረን ከሆነ፡ መንፈስ ቅዱስ ውሳኔዎቻችንን ሊመራልን ይችላል። ጳውሎስ ምንም እንከን የሌለበት ሰው አልነበረም፤ ሆኖም ለመኖር ይፈልግ የነበረው ለክርስቶስ ብቻ በመሆኑ፡ መንፈስ ቅዱስ በውሳኔዎቹ ሊመራው ችሏል። ፊልክስና ፊስጦስ አይሁዳውያንን ለማስደሰት ከነበራቸው ፍላጎት የተነሣ፡ ትክክለኛ ውሳኔ መወሰን አቅቷቸዋል። ይህን ዓይነትም ነገር በብዙ የፖለቲካ መሪዎችና በማያምኑ ሰዎች ዘንድ የተለመደ ነው።

ጥያቄ 16፡- የአንተ ውሳኔ ወይም የሌሎች ቤተክርስቲያን መሪዎች ውሳኔዎች እግዚአብሔርን ደስ ከማሰኘት ይልቅ ለሰው ተብለው የሚወሰኑት እንዴት ነው? እስቲ ምሳሌዎችን ሰጥ።

ሉቃስ ስለ ጳውሎስ መታሠር ይህን ያህል ሰፋ አድርጎ የሚያትተው ለምንድነው? እንደምታስታውሰው ይህ የሐዋርያት ሥራ መጽሐፍ የተጻፈው ቴዎፍሎስ ለተባለ ሰው ነበር። ሉቃስም ለዚህ ሰውዬና ለሌሎች አሕዛብ ጳውሎስ ለምን እንደታሰረ ማስረዳት ይፈልግ ነበር። ስለዚህም ጳውሎስ የታሠረው በፈጸመው ወንጀል ምክንያት ሳይሆን፡ አይሁዳውያን ስለቀኑበትና የሮም መሪዎች በፍርሃት ስለተዋጡ ነበር። ከዚህም ሌላ ሉቃስ ክርስትና እንዴት ከትንሿ ከተማ ከኢየሩሳሌም ተነሥቶ በዚያን ዘመን ኃይል ወደነበረው መንግሥት መዲና ወደ ሮም እንደደረሰ ለማመልከት ፈልጓል።

ያለፈውን ሳምንት ትምህርት ከልስና ለግሪክተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጥ።

1. ሀ) ቀላውዴዎስ ሉስዩስ፣ አይሁዳውያን በጳውሎስ ላይ የሸረቡትን ደባ ሊያውቅ የቻለው እንዴት ነው? ለ) ደባውስ ምን ነበር?
2. ሀ) ጳውሎስ ከአይሁዳውያኑ እጅ ሊድን የቻለው እንዴት ነው? ለ) ጳውሎስን የሸጉት እነማን ናቸው?
3. በጳውሎስ ላይ ክስ ለመመሥረት ከአይሁዳውያኑ ጋር የመጣው ማነው?
4. ሀ) ፊልክስ ለጳውሎስ ጉዳይ እልባት ያልሰጠው ለምንድነው? ለ) ጳውሎስን በቲሣሪያ የቆየው ለምን ያህል ጊዜ ነው?
5. ሀ) ለፊልክስና ለድሩሲላ፣ ጳውሎስ ስለ እምነቱ ይነግራቸው በነበረበት ወቅት፣ ንግግሩ በፊልክስ ላይ ምን ዓይነት ተጽዕኖ ነበረው? ለ) ለጳውሎስ ምን ብሎ ነው የተናገረው?
6. ሀ) በፊልክስ ፈንታ የይሁዳ አገረ ገዥ የነበረው ማነው? ለ) የካህናቱ ሸንጎ ለፊስጦስ ያመለከቱት የመጀመሪያው ምን ነበር?
7. አይሁዳውያኑ ጳውሎስ እንደገና ወደ ኢየሩሳሌም ሄዶ ለፍርድ እንዲቀርብ የፈለጉት ለምንድነው?
8. ሀ) የጳውሎስን ጉዳይ ወደ ኢየሩሳሌም እንዳይመለስ ያደረገው ነገር ምንድነው? ለ) ጳውሎስ ይህን ዓይነት ውሳኔ ያደረገው ለምንድነው?
 እራስህን ለሳምንታዊው ስብሰባ ዝግጁ ለግድረግ፣ የመወያያ ጥያቄዎቹን ተመልከት።

ሳምንታዊው ስብሰባ

1. የአምልኮ ጊዜ

3. ክለሳ

2. የጸሎት ጊዜ

4. ውይይት፡-

- ሀ) 1. እግዚአብሔር፣ ጳውሎስ በባለሥልጣናት ፊት እንዲመሠክርለት የፈለገው ለምንድነው? 2. ክርስቲያን የነበሩ ባለሥልጣናት በኢትዮጵያ ውስጥ ወንጌሉን በግስፋፋት ረገድ የተጧወቱት ግኒያ ምንድነው? 3. ጳውሎስ ለባለሥልጣናት ካቀረበው ምሥክርነት፣ ለባለሥልጣናት እንዴት መመሥከር እንዳለብን ነው የምንግረው?
- ለ) 1. አንድ ክርስቲያን በሐሰት ሲከላለስ እንዴት አድርጎ ነው መልስ መስጠት ያለበት? 2. አንድ ክርስቲያን ጉቦ መስጠት አለበት? ለምን?

ሐ) 1. እግዚአብሔር ጳውሎስን ይህን ያህል ጊዜ በእሥር ቤት እንዲያሳልፍ ያደረገው ለምንድነው? 2. ከዚህስ ልንግረው የምንችለው ነገር ምንድነው?

መ) ጳውሎስ ለፊሊፒስ ንግግር ያደረገው ስለ ጽድቅ ራስን ስለመግዛትና ስለሚመጣው ፍርድ ነው።

1. ክርስቲያን ላልሆኑ ሰዎች በምንመሠክርበት ወቅት፣ ለሦስቱ ሐሳቦች ምን ያህል ትኩረት ነው የምንሰጠው?

2. እነዚህ ሦስት ነገሮች በክርስቲያን ሕይወት ውስጥ የሚገለጹት እንዴት ነው?

3. በአንዳንድ ክርስቲያኖች ሕይወት ውስጥ እነዚህ በምን ዓይነት መንገድ ነው ኅልተው የማይታዩት?

5. ጸሎት